

Dolgozói szegénység megközelítések, koncepciók, kérdések Magyarországon

MESZMANN TIBOR, PHD,

Kutató CELSI (Central European Labour Studies Institute)

Dolgozói szegénység szeminárium DECEMBER 2, 2021, Budapest

Tartalom

1. a szegénység "lokalizálása" és "azonosítása" (kik a szegények?): adat-tippek kutatóknak és szakszervezeteknek

2. ki, kik a dolgozói szegények? számolás

3. magyar vonatkozások: "történelmi" szakszervezeti álláspontok...

4. ... és szegénységkutatók. a dolgozói szegénység definíciója és más definíciók

5. nehéz kérdések.

A (dolgozói) szegénység (gazdasági stb.) szerepe, társadalmi elfogadottsága

"szükséges hogy legyenek szegények, csak nyomorgók ne legyenek?" P. Hecquet, 1740.

Szegények: szükséges elemei a gazdaság működésének?

6. Amikor kísért a történelem

7. Visszacsatolás

1. szegénység "lokalizálása" és "azonosítása" (kik a szegények?): adat-tippek kutatóknak és szakszervezeteknek

mit lehet látni, tudni, mi az ami nekünk kutatóknak de a dolgozói szegénység ellen tenni akaró szakszervezeteknek is közös?
milyen adatokkal lehet jobban megközelíteni a dolgozói szegénységet, ha az alap dimenziókat és indikátorokat vesszük alapul?

Tájékoztató adatbázis - ágazati és területi szűrések (példa)

az "alulfoglalkoztatás" megfogása Mon. - rész és időszakos jövedelmek - területi és ágazati szinteken

- háztartások adatai: : a háztartási statisztikákkal - **a jövő évi cenzust kiemelten, nagyon fontos figyelni!**

Háztartások eladósodottsága (adatbázis? van?) vagy csak abszolút? MNB (pl.)

Fogyasztói Költségek - mi az ami számít - árváltozások kísérése (pl)

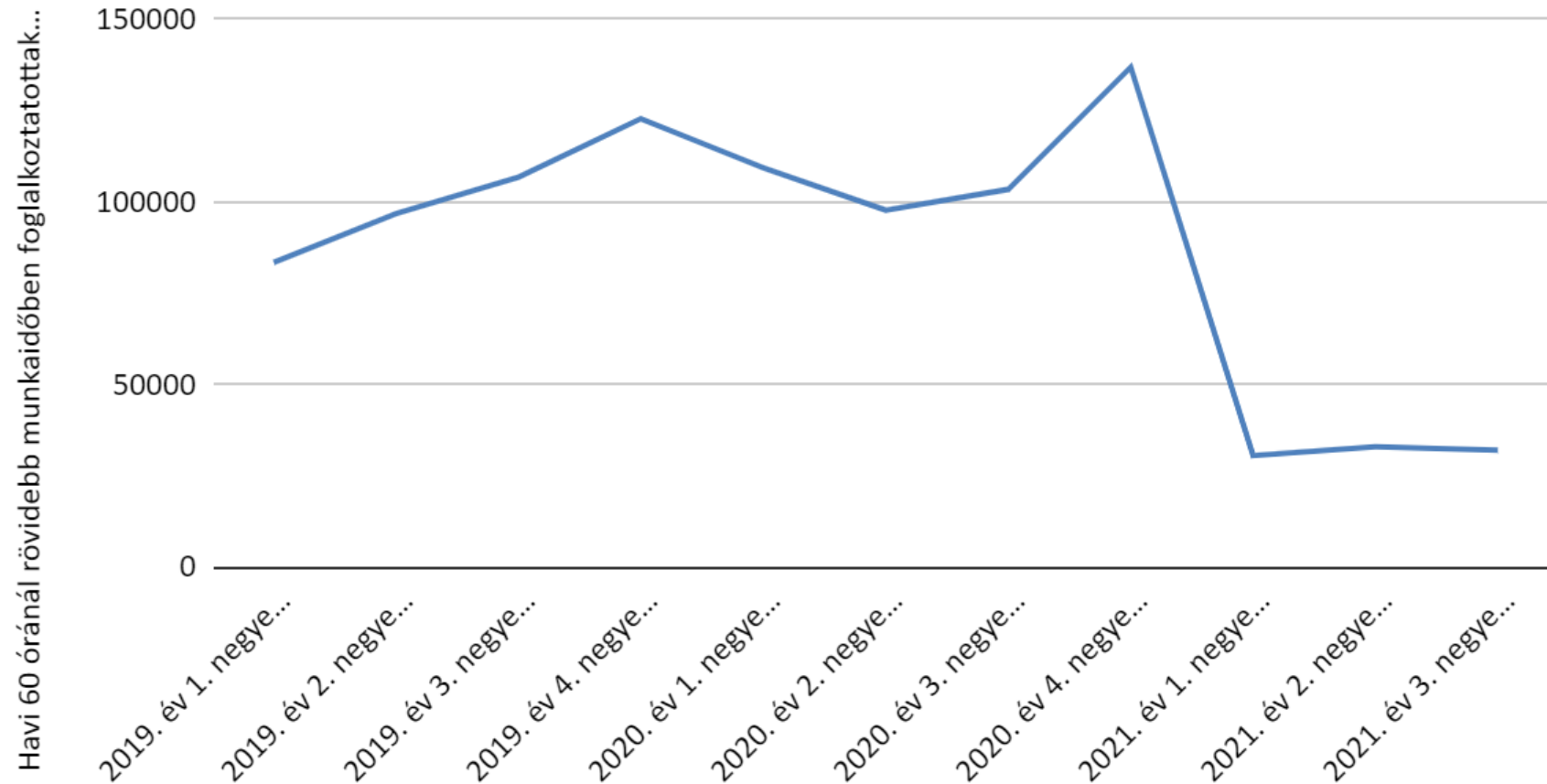
Szociális transzferek - kiegészítő - redisztributív jellegűek.

Magyarországon cizellált rendszer - sok fajta szociális transzfer -

viszont : "beágyazott neoliberais modell" - mely jóléti állam redisztributív intézményeket épí le folyamatosan!

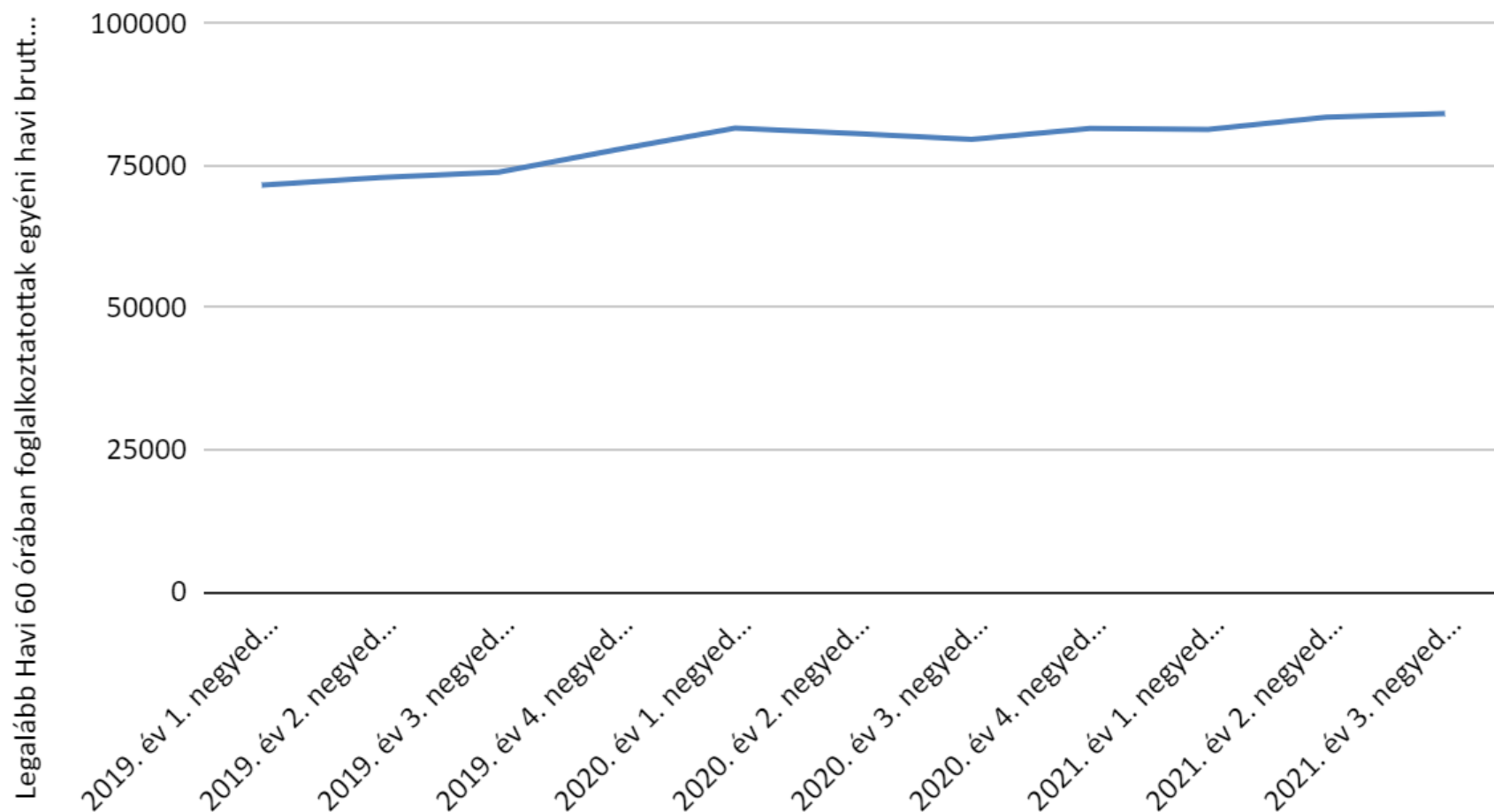
Nemzetgazdaság havi kereseti és létszám adatai 8810 Idősek, fogyatékosok szociális ellátása bentlakás nélkül... Legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, költségvetési intézmények teljes körűen és foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek

Havi 60 óránál rövidebb munkaidőben foglalkoztatottak egyéni havi bruttó átlag vs.

Nemzetgazdaság havi kereseti és létszám adatai 8810 Idősek, fogyatékosok szociális ellátása bentlakás nélkül... Legalább öt főt foglalkoztató vállalkozások, költségvetési intézmények teljes körűen és foglalkoztatás szempontjából jelentős nonprofit szervezetek

Legalább Havi 60 órában foglalkoztatottak egyéni havi bruttó átlag vs.

II. Ki, kik a dolgozói szegények? 1.

lehet, hogy homogén csoportra gondolunk
-de ez már egy logikai-elméleti gyakorlatból világos lesz hogy ez nem így van!

számolás

dolgozói szegénység ráta = $\frac{\text{fogl. száma akik kevesebb mint napi 1.90 USDből élnek-}}{\text{teljes foglalkoztatottság (szám)}}$

számláló meghatározása: háztartási lekérdezésen alapul - hányan vannak plusz minden féle bevétel (jövedelem plusz szociális transzferek).

vásárlóerő paritással számolt 1.90 USD

Tehát: háztartás mint jövedelem összegző-redistributív egység! Az egyenlőség benne adott (leosztás)

II. Ki, kik a dolgozói szegények? 2.

a napi 1 dollár 90 cent (**MNB dec 1.vel számolva** - napi 611 forint, havi átlag 18.331) per fős fogyasztásra vonatkozik - tehát - ha egyfős háztartás - 1.90, ha 5 fős, akkor napi 9 dollár 50 cent! (3000 ft napi per 5 fős családnak)

Ahol a függvényben: lehet 1, 2 vagy több kereső!

Ha egy kereső - azt is mondhatnánk - jól keres visszszámolva : 18 336ft x 5 = 91.682 nettó (cca 145 bruttó - jelentősen a bérminimum felett 167.4 illetve 200 lesz!)- 1 részmunkaidős, vagy egy munkaerőköltség-érzékenyebb ágazatban dolgozik

Költség résszel kevesen foglalkoznak - faktorok: (részben de nem mindig vannak figyelembe véve)

- beteg, ápolásra szoruló stb. családtag? (szociális transzferek?)
- gyerekek - fizetetlen reproduktív munka egy részét a közsféra átvállalja-e (pl. van-e bölcsöde)
- eladósodottság - törlesztés, vagy... uzsorakamat?
- a háztartás együtt - vagy távolsági ingázó(k) alkotják?

Plusz kérdés. Defenzív, vagy előremozdulás lehetséges? milyen a társadalmi "közeg", a "táptalaj":

- van-e ideje és lehetősége olvasni, tanulni, másokkal érintkezni, "művelődni" (reflektáltságot tanulni), továbbképzésre, új skillerekre szert tenni?
- kirekesztés veszélyeiről (l. magyar cigány különbségtétel - Kovai Cecília munkáját)

3. magyar vonatkozások: "történelmi" szakszervezeti álláspontok...

Van pozitív szakszervezeti történelmi hagyaték Magyarországon!

- korszakolva (1. alakulástól az első világháborúig, 2. forradalmi korszak, 3. két világháború között, 4. államszocializmus alatt, 5. rendszerváltás után)

- a rendszerváltás után is! Harc a dolgozói szegénység ellen - EU integrációs ígéret (2002-2006)

intézmények:

- progresszív adózás. Komoly egyeztetések az igazságos adózási rendszerről

- minimálbér és létminimum

- szakmai bérminimum!

Ezeket frissíteni kell!

4. ... és szegénységkutatók. a dolgozói szegénység definíciója és más definíciók 1.

Hobsbawm: szegénység tipológiája

1 társadalmi szegénység, viszonyból adódik - a megítélt relatív páriák: mély gazdasági és társadalmi egyenlőtlenséget is jelent, azaz alsóbbrendűségi, függőségi vagy kihasználhatósági viszonyt implikál

2 pauperizmus - nem tud önállóan megélni, segítségre szorul

3 morális szegénység (önként vállalt, körülmények stb miatt)

A Probléma éle. Hogy határozzuk meg, hogyan viszonyulunk hozzájuk - mondjuk "privilegiumokat élvező" "többségi társadalom" közösségként (ne elszigetelt egyénként!)

Robert Castel 2. a "kitaszítottak" kezelése, társadalmi csoport, akik kettős szorításban vannak.

Aki nem képes az "átmeneti időszakot" megugrani - kevésbé olyan tudással, szakképzettséggel stb. mellyel alkalmazkodni tud-adaptálódhat az új elvárásokra ("szaktudás", ma: digitális kompetencia?)

képtelenek helyet találni az uralkodó munkaviszonyok között és társadalmilag is elszigetelődnek

- strukturális (stabil, 5-10% a 16.-17.sz.ifrancia, spanyol stb. városokban)
- konjunkturális - (gazdasági) válság időkkel járó - növekedő, csökkenő stb.

4. .. és szegénységkutatók. a dolgozói szegénység definíciója és más definíciók 2

Ferge Zsuzsa a tudomány és kutatás szerepe

1. tények gyűjtésével, értelmezésével, érvek és tervek kidolgozásával - így segítette a mozgalmakat.
2. közvetlen kapcsolat - politikák alakítása befolyásolása. 3 rész-terület: munkásság és szociálpolitika, szegénységpolitika, területi (korábban - mezőgazdasági, paraszti stb.) célzott szegénységpolitika

Plusz, fontos:

szakszervezeteknek Magyarországon volt **kutatóintézete**, képzőintézete, sok EU országban még mndig van!

“intézményi” memória, a szakszervezet (mozgalmi, szervezeti stb.) történeti hagyatékának ápolása fontos

V. Amikor kísért a történelem 1.

"Egy olyan helyzetben, melyre a munkaerő hiánya jellemző, a kötelező munkakényszer, megfejelve a bérek rögzítésére tett próbálkozásokkal, arra szolgálhat, hogy a legkisebb költség mellett biztosítsa a teljes foglalkoztatást. Munkaerőfölösleg esetén viszont arra használható, hogy az alkalmaztatás nélkül maradtak tömege súlyos teherként nehezedjék a munkaerőpiacra, és lehetővé tegye a bérek leszorítását. Ahhoz, persze, hogy a "tartaléksereg" nyomást gyakorolhasson a bérekre, igazából nem csak az kell, hogy legyenek állással, alkalmaztatással rendelkező munkások, hanem az is, hogy emezek akarjanak dolgozni, munkát találni.... vagy kényszerítve legyenek erre" (saját hangsúly)

Mely időszakra vonatkozik az idézet? (Hely is mondható - de az időszak a lényeges és releváns) Azt nem kérdezem kitől származik az idézet...

V. Amikor kísért a történelem 2.

Robert Castel - a szoc kérdés alakváltozásai - azt az új jelenséget mutatja be kiindulópontjaként - hogy a pestis után - tehát 1348 után milyen folyamatok indultak be - rudimentáris-proto szituáció, mely utána - az alakváltozás kiinduló háttérproblémájaként végigkísérti a szociális állam kialakulásáig a 19-20. századfordulóján.

Történelmileg - a csavargókból, "munkaképes koldusokból alakult ki egy sajátos társadalmi csoport, akik - vándorolni kényszerültek: keresni a betevő falatot - már nem adott nekik beilleszkedési lehetőséget, viszont kényszeríteni akarták őket (lekötés, büntetés, napi stb. juss korlátozása - vö. társadalmi mobilitás)

V. Amikor kísért a történelem 3.

Jellegzetes történelmi válaszok - a kapitalizmus kialakulásakor: "a semmittevő és csavargó személyek feleslegesek a társadalom számára, a közjó ellenségeinek tekinthetők" id Castles p87 - ... Caste szavaival: VI. Edward (angol király, 1547ben) elrendeli, hogy minden olyan személy elfogattassék, ki - megélhetési forrásokkal nem rendelkező - már három napnál hosszabb ideje nem dolgozik. Minden derék polgár arra buzdíttatik, hogy az így nyomorultakat két bíró elé vezesse, kik "kötelességük szerint nevezett naplopó homlokára azon mód' izzó vassal V betűt sütni, s a nevezett tétlenségben talált személyt a színük elé állítónak (azaz a feljelentőnek) odaítélni ne múlasszanak, hogy nevezett rabszolga nékije, mind ő szolgálainak, nemkülönben az ő akaratjának végrehajtásra hatalommal bíró személyeknek az elkövetkező két esztendő során korlátozás nélküli birtokát képezze" V. Judges The Elisabethian Underworld, London 1965.

VI. Nehéz kérdések..

Ki tud illeszkedni, pl. a digitalizáció kihívásaihoz, ahol high tech gépekkel kell egy térben mozogni, azokat kezelni?

Magyarországon szegénység (de tágabban, a munkájukból élők) **jobb esetben megvetése rosszabbik esetben: kriminalizálása!**

Munka alapú társadalom! - nemcsak Mo.n egy globlis trend - a régióban talán mégis nálunk volt az elmúlt években a legszörnyűbb - szoc stb aktív munkapiaci járulékok stb. munkához kötése, ..hajléktalanok kriminalizálása...

- **dolgozói szegénység fogalma** - a statikus és a rész egység kérdés: hogyan illeszkedik más folyamatokba? pl. a felső 1% vagy 10% is beszélnünk kell, de arról is hogy a középosztályok leszakadnak. Lehetséges - társadalmi szolidaritás ilyen széthúzó dinamikák mellett?

más gazdasági, gazdpol stb. változások által indukált munkapiaci folyamatokkal, és kezelésekkkel kell együtt nézni

Pl. FIn times ábra - mennyiben lett durva a GDP elosztás

- 2008-as válság: EUs irányelv: növelni a foglalkoztatottságot - elmozdulás a munka alapú társadalom felé. Mon is: nagyobb foglalkoztatási aktivitási ráta, oszcilláló
- milyen társ folyamatokkal nézhető együtt?

VII Konklúzió -helyett: visszacsatolás

mi a közös a kutatóknál a szakszervezetnél - mi a közös hiba, és mire kell jobban odafigyeljenek - ha előre akarnak mozdulni?

- nem irodai, statikus munka, hanem mozogni kell, terepezni kell! migráns dolgozókat ideális esetben úgy kutatom, vagy próbálok kutatni, hogy én is mozgásban vagyok - munkásbuszban, nemzetközi vonatban érintkezek, beszélgetek velük.

“Dolgozói szegénység” esetében - háztartás fókusz is - munkamegosztás. Reproductív munka!
Munka újraértelmezése?

szolidaritási kultúra művelése, mozgalom éltetése. nem csak helyi és országos társadalom hanem globális társadalom részei is vagyunk!

Referenciák

Robert Castel A szociális kérdés alakváltozásai. Max Weber Alapítvány-Wesley Zsuzsanna Alapítvány-Kávé Kiadó. Budapest, 1998

Ferge Zsuzsa A tudomány szerepe a szegénység társadalmi kezelésében magyarországon
https://www.fszek.hu/szociologia/szszda/ferge_tudomany.pdf

E.J. Hobsbawm; Poverty. In: International Encyclopaedia of the Social Sciences. Macmillan and Free Press.